

تاریخ دریافت مقاله: ۱۳۹۲/۵/۴

تاریخ پذیرش مقاله: ۱۳۹۲/۶/۲

اسناد پارلمانی انگلستان (۸)

(تبریز ۱۸۸۷ - ۱۸۸۵)

(Diplomatic And Consular Reports)

(Tabriz 1885 -1887)

مترجم: سیروان خسروزاده

دانشجوی دکتری تاریخ دانشگاه پیام نور

وزارت امور خارجه

گزارش سالانه (۱۸۸۶م)، شماره ۶۹

گزارش‌های دیپلماتیک و کنسولی از وضعیت تجاری و امور مالی ایران

گزارش‌های مربوط به سال ۱۸۸۵م.

راجع به تجارت تبریز

پیوست به گزارش تجاری پیشین به شماره ۳۶ سال ۱۸۸۲م.

و گزارش متفرقه وزارت امور خارجه، مجموعه شماره ۱۵ سال ۱۸۸۶م.

تبریز

گزارش ژنرال کنسول ابوت^۱ درباره تجارت تبریز در سال ۱۸۸۵م.

این گزارش‌ها که مستند به اطلاعات اتاق بازرگانی تبریز بوده و توسط بازرگانان اروپایی محل، مورد تجدیدنظر قرار گرفته، نشان می‌دهد که در سال ۱۸۸۵، میزان واردات، ۷۲۱۷۳۰ لیبره و میزان صادرات، ۳۰۶۶۸۷ لیبره بوده است.

تجارت و مالیه

در ابتدای سال، کیفیت کالاهای وارده از منچستر، به فروش فوری آنها یاری می‌رساند اما از آن بعد، رقابت آغاز شد و بورس‌بازان به بهره‌برداری از سقوط قیمت‌های منچستر و وارد کردن میزانی بیش از نیاز بازار تبریز اقدام نمودند؛ نتیجه، این شد که بازرگانان بومی نیز به منظور رهایی از کالاهای موجود در انبارهایشان، اقدام به کاهش قیمت‌ها نمایند.

این وضعیت، منجر به بدتر شدن کیفیت کالاهای کتان ساخت منچستر برای بازارهای ایران شد. بازرگانان اروپایی، کالاهای ارزان و نامرغوب دریافت می‌نمودند و این امر، باعث شد تا ایرانیان به کالاهای ساخت مسکو گرایش پیدا کنند؛ امری که موجب رضایت آنان شده و با آشنایی تدریجی ایشان با کالاهای روسی، این گرایش رواج بیشتری نیز خواهد یافت.

از این بابت، پارچه‌های توری طلایی و گلابتون که در این بازار و هم‌چنین در تهران و استان‌های جنوبی، فروش فوری داشتند، بیشترین زیان را متحمل شدند. واردکنندگان مصلحت دیدند که کیفیت نخ‌ها و لباس‌های طلایی را تا نازل‌ترین میزان استاندارد پایین آورند. البته این اقدام با در نظر گرفتن مخلفات تزئینی آن به انجام رسید که مورد استقبال اقشار پایین‌دستی بود که در مسائل مربوط به لباس و پوشاک در این کشور همواره در آرزوی تقلید از همسایگان ثروتمندشان بودند. در نتیجه اکنون بخش عمده آنچه به نام گلدوزی‌های طلایی، وارد تبریز می‌شود، اجناسی تقلبی هستند که برای برآورده کردن درخواست کالاهای ارزان و پُرزرق و برق مردم محل تدارک دیده شده است.

شکر به طور کلی در بازار تبریز، کالای پرسودی نیست. قیمت شکر در نتیجه هزینه‌های مربوط به حمل و نقل آن از ترابوزان تعیین می‌شود. در طی سال، قیمت‌ها تا حد زیادی در نوسان است و شکر ماری سود کمی برای واردکنندگان دارد. مقدار زیادی شکر از روسیه وارد می‌شود و این به خاطر سخاوتمندی مقامات روسیه در این خصوص است. به همین دلیل، کاهش قابل ملاحظه‌ای در قیمت شکر فرانسه روی داد که قیمت آن را در پایین‌ترین حد به 3d [۳ دینار(۴)] در هر LB^۱ رساند. بومیان، شکر فرانسه را بر شکر روسیه ترجیح می‌دادند چراکه کیفیت آن فوق‌العاده و رنگ و روی آن نیز بهتر بود.

اجناس پشمین به خاطر گران‌قیمت بودنشان زیاد خواهان ندارند و تنها، ساکنان مرقه و پولدار می‌توانند از چنین اجناسی بهره‌مند شوند. این کالاها عمدتاً به پایتخت فرستاده می‌شوند؛ جایی که بازار فروش آماده‌تری نسبت به تبریز دارد. آلمان به‌تازگی در عرصه لباس و پوشاک به رقابت با اتریش برخاسته که سابقاً تجارت انحصاری پارچه با ایران را در اختیار داشت. این امر، نتیجه نزول کیفیت پارچه صادراتی اتریش به این بازار بود که در مقایسه با تولیدات آلمان، نامطلوب به نظر می‌رسید.

تا دوره اخیر، تأمین لباس‌های ابریشمی بازار تبریز منحصراً در اختیار فرانسه بود، اما اکنون رقابت‌هایی با آلمان آغاز شده است و محصولات ابریشمی در حجم عمده‌ای به جای لیونز از ایلبر فیلد واقع در وستفالی

۱. LB مخفف Libra، واحد اندازه‌گیری وزن در رم باستان بوده است. در آن زمان تقریباً معادل ۱۲ اونس بوده ولی برابر فعلی آن، ۱۶ اونس یا ۴۵۴ گرم است. (مترجم)

وارد می‌شود. آلمان در این تولیدات با موفقیت در حال رقابت با فرانسه است؛ نه به‌واسطه برتری کالاهایش، بلکه به خاطر این واقعیت که اجناسش ارزان‌تر و خوشنام‌تر است.

روی هم رفته بازار تبریز در سال ۱۸۸۵ کم و بیش رونق داشت و فعال بود؛ با این‌همه در مقایسه با سال قبل، رضایت بخش نیست. در گزارش تهیه شده برای اطلاع کمیسیون سلطنتی درخصوص رکود تجارت، و دیگر اطلاعی‌های رسمی، من دلایل رکود فعالیت‌های تجاری شمال ایران را مورد بررسی قرار داده‌ام و می‌توانم این دلایل را به طور مختصر به شرح ذیل ارائه نمایم: کاهش ارزش دائم مسکوکات؛ تداوم سالیانه روند فزونی میزان واردات بر صادرات؛ افلاس دائمی متداول در نتیجه بحران‌های تجاری محلی، سوء استفاده‌های بی سر و صدای بانکداران خرد؛ ناکامی دولت در امر در پیش گرفتن سیاست‌های پایدار برای تثبیت نرخ یکسان سکه؛ و تغییر مسیرهای بازرگانی که سابقاً از ترابوزان به این منطقه می‌رسید. چندین ناحیه که قبلاً کالاهای مورد نیاز خود را از طریق دریای سیاه تأمین می‌نمودند، اکنون از طریق خلیج فارس موفق به تأمین این کالاها می‌شوند؛ و بالأخره باید به فقدان عمومی راه‌های ارتباطی اشاره کرد؛ بهبود راه‌های ارتباطی خود به تنهایی می‌تواند اهمیت مشکلات دیگر را نمایان سازد و با کمک به ایجاد تعادل در واردات، نارسایی مالی یاد شده در فوق را بهبود بخشد. ضرورت فوری احداث راهی توسط این کشور از تبریز برای اتصال به راهی که ارزروم را به بایزید پیوند می‌دهد، مکرراً خاطرنشان شده است؛ اما اگر روسیه به ایجاد راهی از سواحل خزر به اردبیل اقدام نماید، احداث راه تبریز به بایزید بی‌ثمر خواهد شد، چراکه روسیه تجارت شمال ایران را در دست می‌گیرد، و ضربه نهایی را به تجارت میان تبریز و ترابوزان وارد می‌سازد.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

تبریز (۲۰ نوامبر ۱۸۸۶)

جدول کالاهای وارداتی ۱۸۸۵

شرح کالا	ارزش به پوند	توضیحات
کتان رنگی	۴۰۲۸۶۵	از منچستر و مسکو به تبریز وارد می‌شود. ارزش واردات این کالا از مسکو، به‌طور تخمینی، حدود ۱۰ هزار لیبره است.
کتان روشن	۱۶۴۰۵	
ظروف بلوری	۳۰۳۱۲	از روسیه، آلمان و اتریش وارد می‌شود.
آهن آلات	۲۰۹۰۶	از روسیه، آلمان و اتریش وارد می‌شود.
اجناس پشمین	۶۴۵۰۰	از اتریش و آلمان و عمدتاً از کشور اخیر وارد می‌شود.
مس، برنج و آهن	۸۷۵۰	از روسیه وارد می‌شود.
کاغذ	۳۱۵۶	عمدتاً از روسیه و اتریش و در حال حاضر به مقدار اندکی از لندن وارد می‌شود.
نفت	۲۶۵۶	از روسیه
شکر	۵۶۲۵۰	از روسیه و فرانسه و عمدتاً از کشور اخیر وارد می‌شود.
چای	۶۹۰۸۷	از هلند و مقادیر اندکی از روسیه و هند.
دارو و گیاهان دارویی	۲۴۰۵	از ترکیه و اروپای غربی وارد می‌شود.
کالاهای پشمین	۹۵۶۲	از انگلیس و فرانسه وارد می‌شود.
تورهای پولک‌دار و گلدوزی شده	۳۶۲۵	از باواریا وارد می‌شود.
تولیدات ابریشمی	۱۴۰۳۲	از نوع گلدوزی، مخمل، و روبان، از فرانسه و آلمان وارد می‌شود.
تنباکو	۱۲۵	از ترکیه وارد می‌شود.
شراب و الکل	۲۲۸۰	از فرانسه، روسیه و اتریش وارد می‌شود.
شمع و نفتالین	۱۳۴۳	از روسیه وارد می‌شود.
کبریت لوسیفر	۲۱۴۸	از اتریش وارد می‌شود.
ادویه‌جات	۷۸۱	از طریق بغداد، از هند و ترکیه وارد می‌شود.
دیگر اقلام	۱۰۵۴۶	-
جمع کل	۷۲۱۷۳۰	-

صادرات کالا از تبریز در سال ۱۸۸۵

توضیحات	ارزش به پوند	نوع کالا
از آذربایجان به روسیه صادر می‌شود.	۶۰۰۰	کتان
«خلات خام» نامیده می‌شود و به روسیه صادر می‌شود.	۳۴۰۰۰	لباس‌های کتانی
به روسیه صادر می‌شود.	۶۵۹۳۴	میوه‌های خشک
به عثمانی و روسیه صادر می‌شود.	۱۹۹۳۷	چرم و پوست
به عثمانی و روسیه صادر می‌شود.	۳۸۷۶	دارو و گیاهان دارویی
از شیراز به عثمانی و روسیه صادر می‌شود.	۴۸۱۸	تنباکو
از هلند وارد و دوباره به ولایات مرزی روسیه صادر می‌شود.	۶۶۵۶	چای
از گیلان به روسیه صادر می‌شود و حجم اندکی به مارسی ارسال می‌گردد.	۱۲۴۰۰	ابریشم
از رشت به نام «فریسونز» به فرانسه، اتریش و سوئیس صادر می‌شود.	۶۰۰۰۰	ابریشم نامرغوب
به انگلستان، فرانسه، اتریش، روسیه، و ایالات متحده فرستاده می‌شود.	۳۱۲۱۸	فرش
از کرمان به ترکیه، روسیه، و بلغارستان صادر می‌شود.	۱۸۲۴۰	شال
از یزد به روسیه و عثمانی صادر می‌شود.	۶۵۳۱	بافته‌های ابریشمی
از خراسان به اروپای غربی و در مواردی هم به انگلستان صادر می‌شود.	۹۳۰۳	پشم
شامل اسب و گاو در مرزها به فروش می‌رسد. هم‌چنین موم زنبور عسل، بذر حبوبات، صمغ، گردوی خشک، مغز خشکبار، و خرده کالاهای دیگر به روسیه صادر می‌شود.	۲۷۷۷۴	دیگر اقلام
-	۳۰۶۶۸۷	حاصل جمع

FOREIGN OFFICE.
ANNUAL SERIES, 1886.

No. 69.

DIPLOMATIC AND CONSULAR REPORTS ON TRADE
AND FINANCE.

PERSIA.

REPORT FOR THE YEAR 1885
ON THE
TRADE OF TABREEZ.

REFERENCE TO PREVIOUS REPORTS [C. 3344] Commercial No. 86, 1882, and
Foreign Office Miscellaneous Series, No. 15, 1886.

PRINTED UNDER THE SUPERINTENDENCE OF HER MAJESTY'S STATIONERY OFFICE,
By HARRISON AND SONS,

Printers in Ordinary to Her Majesty,

AND SOLD BY

Messrs. HANSARD and SON, 13, Great Queen Street, W.C., and 32, Abingdon Street,
Westminster;

Messrs. EYER and SCOTTISWOOD, East Harding Street, Fleet Street;

Messrs. ADAM and CHARLES BLACK, Whitehall;

Messrs. ALEX. THOMSON & Co. (Limited), and Messrs. HOBBS, FROST, and Co., Dublin.

(A)

5 2

گزارش‌های دیپلماتیک و کنسولی از وضعیت تجاری و امور مالی ایران

گزارش‌های مربوط به سال ۱۸۸۶-۱۸۸۷ م.

راجع به تجارت تبریز

پیوست به گزارش پیشین به شماره ۶۹ سال ۱۸۸۷ م.

از جنرال کنسول ابوت به مارگویس سالیسبوری^۱ (تبریز؛ نوامبر ۱۸۸۷ م.)

مفتخرم که گزارش خود در خصوص تجارت تبریز در سال‌های ۱۸۸۶ و ۱۸۸۷ را همراه با شرح واردات و صادرات ایران دور از این شهر به حضورتان ارسال نمایم. با توجه به افزایش مداوم میزان واردات نسبت به صادرات در آذربایجان، نباید این‌گونه تصوّر کرد که وضعیّت رکود مشابهی در تجارت سراسر ایران وجود دارد. چنین نتیجه‌گیری نسبت به اوضاع تجاری، نادرست می‌نماید. وضعیّت تجاری آذربایجان نمونه مناسبی برای شناخت اوضاع تجاری جنوب ایران و یا ولایات ساحلی ایران در خزر نیست. تبریز هم‌چون گذشته، مرکز مهمی برای واردات کالاهای خارجی است و در مقابل، حجمی از صادرات از دیگر گمرک‌های ایران هم‌چنان جریان دارد.

در مقاله جدیدی که اخیراً توسط پروفیسور وامبری نگارش شده است، با تمام بلاغت و فصاحتی که همواره در قلم نویسنده‌اش جریان دارد، این مطلب را می‌خوانیم: «ایران هرگز در دام بازارهای مالی ما قرار نخواهد گرفت چراکه صادرات این کشور هرگز کمتر از واردات آن نخواهد بود». من فکر می‌کنم که نظر پروفیسور وامبری در این زمینه با واقعیت موجود مطابقت خواهد داشت. میزان واردات کالاهای تجاری ایران، به طور متوسط، سالانه در حدود ۳۰۰۰۰۰۰ لیره است. تجار اروپایی در تبریز که با مناطق جنوبی ایران و استان‌های ساحلی دریای خزر معاملات تجاری دارند، به من اطمینان دادند که صادرات کمتر از واردات نبوده، بلکه به طور معمول بر آن برتری داشته است. من تردید ندارم که چنین وضعی علاوه بر کالاهایی که از مسیر ترابوزان به اروپا صادر می‌شود، در مورد بسیاری از کالاهای دیگر نیز صادق است؛ مثل فرش، گندم، تریاک، اسب، قاطر و استر و دیگر کالاهای بارزش صادراتی که در استان‌های جنوبی از مسیر بوشهر و بغداد صادر می‌شود؛ هم‌چنین ابریشم که از مسیر بندر انزلی در دریای خزر و میوه خشک، کتان، لباس پشمی، برنج، و الوار که از مازندران صادر می‌شود. برای اثبات مطلب فوق، حقیقت دیگری نیز به ذهنم خطور کرده است و آن اینکه طی چند سال گذشته، ایران مجبور نبوده است در مقابل هزینه واردات، ادویه صادر کند.

در همین دوره مورد بحث، منابع سرمایه‌ای شاهنشاهی ایران کاهش چشمگیری نداشته است، بلکه در مقابل، تجار و بازرگانان خارجی، وضع موجود در سال‌های اخیر را به سود خود دیدند که نقره را به شکل قالب‌های شمش وارد ایران کنند و در اختیار ضرابخانه سلطنتی قرار دهند.

بسیار شتابزده خواهد بود اگر در حال حاضر، نتایج احتمالی نمایشگاه ۱۸۸۸ تهران که گفته می‌شود در آن کالاهای صنعتی مورد نیاز ایران از روسیه به نمایش گذاشته می‌شود را حدس بزنیم. اگر این‌گونه فعالیت‌های تجاری روس‌ها در مراکز اقتصادی شرق دور موجب شود که بازرگانی و مراکز تجاری ما در آن مناطق به مخاطره بیفتد و شدت بخشیدن به اقدامات و جسارت انگلیس در بازارهای

شرقی ضروری شود، برخی مزایای دیگر نیز به عنوان یک نوع تجربه عملی به دست می‌آید. مأموریت‌های دوره‌ای مشخص و زمانبندی شده‌ای باید صورت گیرد که طی آن افرادی به منظور بازرسی مراکز بازرگانی آسیای مرکزی و ایران به آن مناطق اعزام شوند. در این زمینه، کنسول‌های کشورمان در آن مناطق می‌توانند مشاوره‌های لازم را ارائه کنند. البته این موضوع در حیطه وظایف اتاق بازرگانی و تجارت است و آنان باید ابتکار عمل را در این زمینه به دست گیرند.

واردات به ایران از مبدأ هند انگلستان سالانه به طور قابل توجهی به بیش از ۱۰۰۰۰۰۰۰ لیره استرلینگ بالغ می‌شود. مسئله این است که آیا نمی‌توان نمایشگاه عرضه محصولات، در تهران و اصفهان دایر کرد؟ تهران و اصفهان؛ دو شهری که از مهم‌ترین مراکز صادرات کالاهای مورد نیاز ایران از انگلستان و هند انگلستان هستند. چنین نمایشگاه‌هایی، بدون شک، تجارت میان مستعمرات هند اعلی حضرت پادشاه انگلستان و سرزمین‌های جنوبی مشترک شاه و انگلستان و سرزمین ایران را با شدت بیشتری سودآور خواهد نمود.

[امضا:]

ویلیام ابوت (William Abbott)

گزارش راجع به تجارت تبریز مربوط به سال مالی ۱۸۸۷-۱۸۸۶م.

گزارش دستاوردهای این سال چنین است: واردات به تبریز، ۷۹۵.۳۷۰ لیره و صادرات آن برابر با ۲۵۳.۰۲۵ لیره بوده است که در مقابل، واردات سال مالی ۱۸۸۶-۱۸۸۵م. به میزان ۷۲۱.۷۳۰ لیره و صادرات ۳۰۶.۶۲۷ لیره برآورد می‌شود.

تجارت و بازرگانی

از زمانی که گزارش پیشین را ارسال نمودم، تجارت محلی هم‌چنان بهبود نیافته است. واردکنندگان محلی با مشکلات مالی دست و پنجه نرم می‌کنند. آنان تلاش می‌کنند با بر عهده گرفتن تعهدات و قول و قرارهای سرمایه‌ای با افراد کلاهبردار که عمدتاً نیز بالاتر از توان آنها است، منابع مالی مورد نیاز را به دست آورند. آنان در این راه، ناچار هستند کالاهای خود را در معرض حراج قرار دهند که در واقع سود اندکی را برایشان به همراه دارد و اغلب با ضررهای کلان مواجه می‌شوند؛ این شرایط نامطلوب، ممکن است ناشی از عوامل ذیل باشد:

- وام‌ها و اعتبارات طولانی مدتی که در بازار تبریز اعطا می‌شود؛
- ناتوانی بدهکاران در عمل به تعهدات مالی به وام‌دهندگان در موعد مقرر؛
- امتیازات ناعادلانه‌ای که در زمینه نقل و انتقالات مالی صورت می‌گیرد و صراف‌ها و بانکداران کوچک به آن دامن می‌زنند و اغلب بازار را با کساد مواجه می‌کنند و این خود ضررهای سنگینی را متوجه بازرگانان می‌کند.

بازرگانانی که این موضوع را با من در میان می‌گذارند، معتقدند که اوج مصیبت آن‌جاست که این ناهنجاری‌ها از مهم‌ترین موانع ترقی تجارت محلی است. در نبود یک سازوکار بانکی کارآمد که آن هم با

اتکا به سرمایه‌های اروپایی عملی می‌شود، تمام فعالیت‌های اقتصادی می‌بایست با به کارگیری پول نقد صورت گیرد. در حالی که برای تسهیل چنین فعالیت‌هایی تنها صراف‌ها که در تبریز گروه عمده‌ای هستند، نقش اساسی را بازی می‌کنند. در واقع، ممکن است تمام نقدینگی موجود، تنها در دست این‌گونه اشخاص باشد. با این وصف، پرداخت‌ها نیز با رد و بدل شدن یک چک از صرافی به صراف دیگر صورت می‌گیرد. این سیستم که نمونه کوچکی از اتاق معاملات پایاپای لندن (London Clearing House) است، تا حدودی جنبه قانونی نیز دارد و کار بازرگانی را تا زمانی که موانع آن را با لغزش غیرقابل پیش‌بینی مواجه نکند، پیش خواهد برد. اما مشخص است که صراف‌ها که منابع هنگفت پول نقد را در اختیار دارند، معمولاً در فصولی از سال که کمبود پول نقد احساس می‌شود، با افزایش نرخ بهره وام از موقعیتشان بهره‌برداری‌های زیادی می‌کنند. در ابتدا ممکن است مقدار بهره، ۱ یا ۲ درصد افزایش یابد، اما مواقعی پیش می‌آید که نرخ بهره به بالاتر از ۲۲.۵ درصد هم می‌رسد. طبقه بازرگان با تمام قوا در برابر چنین سازوکاری می‌ایستند، اما من مطمئنم که این وضع، به خصوص واردکنندگان را با زیان مواجه می‌کند.

به هر حال، مناسب است بگویم که صاحبان قدرت در ایران، بارها جلو چنین سازوکارهایی را گرفته و متخلفان را مجازات کرده‌اند. با این وجود نشانه‌هایی از تداوم تلاش‌ها از سوی صرافان، برای ثروت اندوزی بیشتر، آن هم به زیان طبقه بازرگان مشاهده شده است. من می‌دانم که والی جدید این استان، تمایل خود را برای بررسی و حل و فصل چنین مشکل مهمی ابراز داشته و ترتیباتی اتخاذ کرده است.

اجناس کتان

واردات پارچه‌های رنگی از روسیه با چنان سرعتی که انتظار می‌رفت، افزایش نیافته و اطلاع دارم که حتی در استان خراسان که تصور می‌رفت روس‌ها دست برتر را داشته باشند، کالاهای آن‌ها رواج چندانی ندارد و برتری در آن‌جا با محصولات تولید منچستر است. قند سفید و خاکستری، تقاضای چندانی ندارد و همراه با دیگر اجناس مختلف، طاق پارچه ۲۴ یاردی و غیره، در مقابل اجناس باکیفیت در سطح وسیعی توزیع شده و بازار با افزایش تقاضا مواجه است.

لباس

لباس‌های تولیدی اتریش و آلمان با فروش مناسب و با سود بالا در بازار یافت می‌شود که به خاطر افزایش قیمت پشم است. لباس‌های فرانسوی و بلژیکی، در چنین وضعی قرار دارند و به تدریج در حال یافتن جای پای در این بازار هستند.

شکر

شکر در حجم بالایی، از روسیه و فرانسه وارد می‌شود. میزان عرضه شکر بیش از تقاضای بازار است و از این رو، قیمت آن پایین بوده و واردکننده‌ها سود اندکی به دست می‌آورند.

صرافی

معاوضات پول‌های اروپایی طی سال‌های ۱۸۸۶-۱۸۸۷ به تدریج در حال افزایش است. این افزایش تا حدی است که هر لیبره استرلینگ ۳۴.۵ تا ۳۵ قران معاوضه می‌شود. هرچند در دوره پایانی سال مالی مذکور، لیبره تا ۳۳ قران کاهش یافت و در نهایت به ۳۲.۵ قران نیز رسید.

بررسی کلی

جاده ارزروم - تبریز به صورت مطلوب خود در حال حاضر عملیاتی است. هرچند میزان بارگیری کالا نسبتاً کاهش یافته اما کالاهای ترانزیتی عموماً به موقع و با بهترین وضع به مقصد ارسال می‌شود. به نظر می‌رسد که انسداد جاده قفقاز برای ترانزیت کالا چنان که قبلاً تصور می‌رفت، ضرر چندانی را متوجه منافع تجاری تبریز نکرده است. من اطمینان دارم که هرگاه روس‌ها برنامه منع صدور کالا از قفقاز را لغو کنند، توجه عمده تجار هم‌چنان به بزرگراه تجاری قدیمی بندر شهر ترابوزان به ایران جلب خواهد شد. یک تاجر اتریشی اهل وین، که در سال قبل کالاهای تجاری فوق را به تبریز وارد می‌کرد، یک تجارتخانه را در تبریز برای فروش اقلامی چون البسه، خرازی و لوازم آرایشی دایر کرده است، اما چنان‌که در مورد منسوجات پشمی روشن و رنگی ما از سوی روس‌ها صورت می‌گیرد، تاجر اتریشی با تجار انگلیسی رقابت جدی ندارد. اما من پیش‌بینی می‌کنم که رقابت جدی و زیان‌آوری از سوی رقبای خارجی انگلستان در حوزه تجارت مورد نظر ما صورت نخواهد گرفت، البته به این شرط که تولیدکنندگان واردکنندگان و اتاق بازرگانی انگلیس، نکات مهمی که قبلاً ذکر کرده‌ام را همواره مد نظر قرار دهند؛ مواردی که با کالاهای منجستر که در گزارش قبل به طور خلاصه به آن‌ها اشاره کرده‌ام، ارتباط دارد. لباس‌های عالی، پارچه‌های نقش و نگاردار با کیفیت، رنگ‌های بادوام و طرح‌های زیبا که بیش از هرچیز، ایرانی‌ها را مجذوب خود می‌کند، باید به بازار عرضه شود تا برتری خود را در میان تولیدکنندگان این کالاها حفظ کنیم و موفقیت‌های دائمی خود را تضمین نماییم.

شعبه‌های علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
رتال جامع علوم انسانی

جدول کالاهای وارداتی به تبریز (۱۸۸۷-۱۸۸۶م.)

شرح کالا	ارزش	توضیحات
کتان رنگی	۴۳۵.۵۰۰	از منچستر و مسکو به تبریز وارد می‌شود. ارزش واردات این کالا از مسکو، به طور تخمینی، حدود ۱۰ هزار لیبره است.
کتان روشن	۴۹.۵۰۰	"
ظروف بلوری	۲۶.۷۰۵	از روسیه، آلمان و اتریش وارد می‌شود.
مس، برنج و آهن	۱۰.۴۲۳	از روسیه وارد می‌شود.
کاغذ	۳.۸۲۳	عمدتاً از روسیه و اتریش و در حال حاضر، به مقدار اندکی از لندن وارد می‌شود.
خرازی	۲۴.۶۷۰	از فرانسه، آلمان و اتریش و حجم اندکی از روسیه وارد می‌شود.
کبریت لوسيفر	۷.۴۶۱	از اتریش وارد می‌شود.
اجناس پشمی	۱۰.۱۷۶	از فرانسه و انگلستان وارد می‌شود.
چای	۷۳.۰۳۲	عمدتاً از هلند و حجم اندکی از آن نیز از روسیه و هند انگلستان وارد می‌شود.
منسوجات ابریشمی	۸.۴۲۳	از نوع مخمل، پارچه ابریشمی و زربفت، از فرانسه و آلمان وارد می‌شود.
شراب و الکل	۱.۷۲۰	از فرانسه، اتریش و روسیه
تورهای پولک‌دار و گلدوزی شده	۴.۶۵۰	از باواریا وارد می‌شود.
دارو و گیاهان دارویی	۲.۰۶۷	از ترکیه و اروپای غربی
لباس‌های پشمی	۶۰.۷۰۵	از اتریش، و به‌خصوص از آلمان و مقدار ناچیزی از فرانسه وارد می‌شود.
شکر	۴۲.۷۹۴	از روسیه و فرانسه و به‌خصوص فرانسه وارد می‌شود.
نفت	۳.۴۱۱	از روسیه و چاه‌های نفت باکو وارد می‌شود.
شمع و نفتالین	۵۶۱	از روسیه وارد می‌شود.
خرده‌بار	۲۶.۲۴۱	شامل مواد غذایی کنسروی که از فرانسه و انگلیس، و تنباکو از عثمانی، اجناس چوبی و الوار از روسیه، اتریش و فرانسه، و لوازم فلزی خانه که از روسیه وارد می‌شود.
جمع کل	۷۹۵.۳۷۰	-

صادرات کالا از تبریز طی سال‌های (۱۸۸۷-۱۸۸۶م.)

نوع کالا	ارزش	توضیحات
کتان	۲.۳۳۲	از آذربایجان به روسیه صادر می‌شود.
لباس‌های کتانی روشن	۲۷.۸۲۳	تولید محلی که به روسیه صادر می‌شود.
میوه خشک	۴۹.۲۷۹	کشمش و زردآلو و غیره که به روسیه صادر می‌شود.
چرم و پوست	۲۲.۱۱۷	به عثمانی و روسیه صادر می‌شود.
دارو و گیاهان دارویی	۳.۸۵۲	به عثمانی و روسیه صادر می‌شود.
تنباکو	۵.۱۷۶	از شیراز به عثمانی و روسیه صادر می‌شود.
چای	۹.۵۶۴	از هلند به ولایات مرزی روسیه صادر می‌شود.
ابریشم	۴.۸۲۹	از گیلان به روسیه صادر می‌شود و حجم اندکی به ماری ارسال می‌گردد.
دستبافته‌ها و فرش	۵۰.۰۰۰	از خراسان، سلطان‌آباد، فراهان، کرمان و آذربایجان به آمریکا، انگلستان و فرانسه ارسال می‌شود.
شال	۲۳.۰۰۲	از کرمان، عمدتاً به روسیه و عثمانی صادر می‌شود.
کتان رنگی	۳.۷۰۸	تولید محلی از آذربایجان، کرمان، اصفهان که عمدتاً به روسیه ارسال می‌شود.
بافته‌های ابریشمی	۲.۴۷۰	از یزد به روسیه و عثمانی صادر می‌شود.
تریاک	۷.۰۳۲	از خراسان به قسطنطنیه وارد می‌شود.
پشم	۸.۵۲۹	از خراسان به اروپای غربی و اندکی به انگلستان صادر می‌شود.
کالاهای گوناگون	۸.۲۶۰	اسب و گاو در مرزها به فروش می‌رسد. موم زنبور عسل، بذرحیویات، صمغ، گردوی خشک، مغز خشکبار، خرده کالاهای دیگر به روسیه صادر می‌شود.

FOREIGN OFFICE.
1887.
ANNUAL SERIES.

N°. 241.
DIPLOMATIC AND CONSULAR REPORTS ON TRADE
AND FINANCE.

PERSIA.

REPORT FOR THE YEAR 1886-7
ON THE
TRADE OF TABREEZ.

REFERENCE TO PREVIOUS REPORT, Annual Series No. 69.

*Issued during the Recess and Presented to both Houses of Parliament
by Command of Her Majesty.*

LONDON:
PRINTED FOR HER MAJESTY'S STATIONERY OFFICE,
BY HARRISON AND SONS, ST. MARTIN'S LANE,
PRINTER IN ORDINARY TO HER MAJESTY.

And to be purchased, either directly or through any Bookseller, from
EYRE AND SPOTTISWOODE, EAST HAMBRO STREET, FLEET STREET, E.C., and
ST. ANDREW'S STREET, WESTMINSTER, S.W.; or
ADAM AND CHARLES BLACK, 6, NORTH BRIDGE, BIRMINGHAM; or
HODGES, FIGGIS, & Co., 104, GRAFTON STREET, DUBLIN.

1887.

[C.—5252—18.]